

Broedvogelinventarisatie retentiegebied Woolde

Hengelo - 2022

Grauwe Gans

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Gebiedsbeschrijving
3. Methode
4. Inventarisatie
5. Nawoord

1. Inleiding

De onderliggende inventarisatie is de laatste van de drie afgelopen broedseizoenen. Onze inventarisatie-inspanningen worden voor enkele jaren elders gevraagd.

Vanzelfsprekend kunnen wij op basis van 3 jaar waarnemingen in het retentiegebied Woolde geen harde conclusies trekken aangaande de lange termijn tendensen maar indicaties zijn er wellicht wel. Zoals de geleidelijke toename van de Brandgans en de opbloei van de Merel of het afnemende aantal broedpaartjes Tjiftjaf. We verwachten over 3 jaar terug te keren naar het retentiegebied voor vervolgwarnemingen.

2. Gebiedsbeschrijving

Het retentie- en natuurontwikkelingsgebied Woolde ligt aan weerszijden van de Woolderbinnenbeek en maakt deel uit van een groter geheel waarbij het vele beekwater uit de stad Hengelo en omgeving tijdelijk wordt opgevangen in bergingsvijvers. Het Woolde is in 2003 ingericht en ligt op het grondgebied van de gemeente Hengelo, in het beheergebied van Waterschap Vechtstromen en is eigendom van Stichting Twickel. Het gebied ligt ingeklemd tussen Hengelo, Borne en Delden en beslaat 43 hectare. De wateroppervlakte, zonder inundatie, beslaat ongeveer 6 hectare.

Het waterpeil wordt gereguleerd via een stuw in de beek. Het terrein heeft zich ontwikkeld van een pioniersvegetatie tot schraal grasland. Er is op verschillende plaatsen opslag van diverse wilgensoorten en zwarte els ontstaan, waardoor de vegetatie plaatselijk is verbost. Het oudere bosgedeelte, in het midden aan de oostzijde op de kaart, heeft een gemengd karakter en is ongeveer 2,5 hectare groot. Het open water is gedeeltelijk dichtgegroeid met riet en lisdodde. Op de graslanden grazen afwisselend koeien, schapen en paarden.

Het retentiegebied is niet toegankelijk voor publiek, op de vogelkijkhut aan de noordkant na. Wij hebben als waarnemers een vergunning om het gebied te betreden.

3. Methode

De onderzoeksmethode van de vogeltellingen is beschreven in de 'Handleiding Broedvogelonderzoek' van Sovon Vogelonderzoek Nederland en wordt landelijk toegepast door alle waarnemers van Sovon. Met deze gestandaardiseerde aanpak wordt niet naar nesten gezocht, maar worden de territoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar en de zang en het gedrag van de vogels in kaart gebracht (territoriumkartering). De gegevens worden onder meer gebruikt voor de jaarlijkse landelijke Vogelbalans van Sovon, waarin trends van toe- en afname worden beschreven.

25 februari	19:42 t/m 20:30	Wij hebben dit jaar tien 2-wekelijkse telrondes gelopen met verschillende startpunten binnen het omliggende terrein, in de periode februari t/m juli, bestaande uit 6 vroege ochtendbezoeken waarbij voor of rond zonsopgang werd begonnen, 2 ochtendbezoeken, 1 avondbezoek en 1 nachtbezoek.	
12 maart	08:02 t/m 11:50		
26 maart	07:13 t/m 11:18		
8 april	07:09 t/m 12:00		
22 april	06:22 t/m 09:01		
21 mei	05:01 t/m 08:56		De gegevens zijn in het veld digitaal ingevoerd met de app Avimap en naderhand via het computerprogramma Auto-clustering van Sovon in de landelijke databank opgeslagen. Deze inventarisatie van broedvogels valt onder het project BMP-A ¹ .
1 juni	04:28 t/m 09:37		
16 juni	04:18 t/m 08:31		
9 juli	06:33 t/m 09:32		

4. Inventarisatie

Er zijn dit seizoen 82 vogelsoorten waargenomen, waarvan 57 soorten een broedterritorium hebben gehad. Ten opzichte van 2021 zijn er voor 4 nieuwe soorten broedterritoria vastgesteld, namelijk voor Bonte Vliegenvanger, Grauwe Vliegenvanger, Glanskop en Braamsluiper. Verdwenen zijn er 6 broedende soorten, te weten Boomklever, Spreeuw, Snor, Spotvogel, Slob-eend en Vuurgoudhaan.

Van die 57 soorten zijn er 6 schaars voorkomend en 16 minder algemeen. Twee soorten staan op de Rode Lijst voor kwetsbare en gevoelige soorten, nl. Koekoek en Grauwe Vliegenvanger. De Rode Lijst (laatste versie 2017) is opgesteld op basis van gegevens uit de meetnetten die Sovon coördineert. Dat gebeurt in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Top-Tien	2022	2021	2020
Zwartkop	34	29	37
Kleine Karekiet	28	28	21
Winterkoning	27	22	32
Tjiftjaf	26	33	40
Koolmees	18	16	15
Merel	18	14	14
Vink	16	16	13
Pimpelmees	15	13	16
Bosrietzanger	12	11	13
Boomkruiper	10	10	14

Het totaal aantal territoria bedraagt 356. Dat is een dichtheid van 828 territoria per 100 hectare landschap. Dit is vermoedelijk een bovengemiddelde dichtheid voor enigszins vergelijkbare gebieden, wat verklaarbaar is vanwege het niet toegankelijke rustgebied.

De top-tien is hetzelfde gebleven als bij de vorige telling, in een aangepaste volgorde. En de constatering dat er een onverklaarbare achteruitgang bij Tjiftjaf gaande is; dit in tegenstelling tot de landelijke tendens. Bekend is dat zijn voorkeur meer uitgaat naar kleigronden.

¹ BMP-A is sinds 1984 een Sovon-telproject: Broedvogel Monitoring Project - Alle soorten

In de tabellen staan alle waargenomen broedende soorten in alfabetische volgorde vermeld, met het aantal territoria. De indeling is naar ecologische soortgroep. Met de letter B worden de landelijk als “bijzonder” gekenmerkte, minder algemene broedvogels aangeduid; met de letter Z de landelijk “zeldzame” broedende schaarse soorten. Met de letter K en G worden de “kwetsbare” respectievelijk “gevoelige” soorten van de Rode Lijst aangeduid.

Bosvogels	2022	2021	2020	Bijz.
Bonte Vliegenvanger	1	0	0	
Boomklever	0	2	2	B
Boomkruiper	10	10	14	
Bosuil	1	1	0	
Buizerd	1	1	1	B
Gaai	3	2	2	
Glanskop	1	0	0	
Goudhaan	1	0	1	
Grote Bonte Specht	3	3	4	
Holenduif	1	1	1	
Houtduif	5	7	6	
Kauw	0	0	1	
Kleine Bonte Specht	1	1	0	
Koolmees	18	16	15	
Middelste Bonte Specht	1	1	1	Z
Pimpelmees	15	13	16	
Spreeuw	0	3	3	
Tjiftjaf	26	33	40	
Vink	16	16	13	
Vuurgoudhaan	0	1	3	B

De Bonte Vliegenvanger heeft een van de nestkasten benut die dit voorjaar zijn opgehangen.

Bonte Vliegenvanger – Foto © Norbert Mentink

De Boomklever is gesignaleerd maar met een te lage broedcode, zodat geen territorium kon worden genoteerd.

Bosrandvogels	2022	2021	2020	Bijz.
Ekster	1	1	0	
Grauwe Vliegenvanger	1	0	0	G
Groene Specht	1	1	2	B
Putter	1	1	0	B
Zwarte Kraai	2	2	2	

Grauwe Vliegenvanger – Foto © Antoinet te Brake (via vogelkijkhut.nl)

Rietvogels	2022	2021	2020	Bijz.
Kleine Karekiet	28	28	21	
Rietgors	5	4	3	
Rietzanger	2	4	0	Z
Snor	0	6	0	K
Waterral	5	2	2	B

De invasie van de schaarse Snor in het vorig broedseizoen heeft geen vervolg gekregen. In hoog Nederland was hij echter altijd al vrij zeldzaam.

Het permanent natte moerasgebied draagt bij aan een toename van de Waterral.

Vogels van pionierbegroeiingen	2022	2021	2020	Bijz.
Kievit	1	2	1	B
Kleine Plevier	1	1	2	Z
Scholekster	1	1	0	B
Witte Kwikstaart	3	4	1	B

De Oeverloper is waargenomen, maar de waarnemingen hebben niet geleid tot toekenning van een geldig broedterritorium. Ook is in de telperiode de hier niet broedende Witgat gesignaleerd.

Kleine Plevier – Foto © Jos van den Berg (via vogelkijkhut.nl)

Struweelvogels	2022	2021	2020	Bijz.
Bosrietzanger	12	11	13	
Braamsluiper	1	0	0	
Fazant	0	0	1	B
Fitis	1	3	2	
Goudvink	4	2	0	B
Grasmus	4	5	6	B
Heggenmus	7	5	7	
Merel	18	14	14	
Roodborst	9	9	12	
Spotvogel	0	3	4	G
Staartmees	4	4	4	
Tuinfluitter	10	7	9	
Winterkoning	27	22	32	
Zanglijster	9	8	6	
Zwartkop	34	29	37	

2022 is door Sovon en Vogelbescherming uitgeroepen tot *Jaar van de Merel*, vanwege de jarenlange teruggang in de populatie. In het retentiegebied lijkt voorzichtig optimisme gerechtvaardigd, vanwege een toename van het aantal territoria.

De Spotvogel is niet meer waargenomen. Vermoedelijk heeft het wegsnoeien van opschietende wilgen en zwarte els de biotoop aangetast, omdat enkele paartjes in het vorige seizoen in een beperkt gebied van verlandend moeras gebroed hebben.

Koperwiek en Kramsvogel zijn hier eind maart gehoord en gezien, maar dit betrof de voorjaarstrek naar Scandinavië.

Watervogels	2022	2021	2020	Bijz.
Brandgans	10	6	5	Z
Dodaars	4	3	4	Z
Fuut	2	2	2	B
Grauwe Gans	8	5	8	B
IJsvogel	1	1	1	Z
Knobbelzwaan	3	2	1	B
Krakeend	5	3	2	B
Kuifeend	4	3	6	B
Meerkoet	9	5	8	
Nijlgans	1	1	1	B
Slobeend	0	1	0	K
Soepeend	1	0	1	
Soepgans	1	1	1	B
Waterhoen	4	2	4	
Wilde Eend	3	6	5	
Wintertaling	0	0	1	K

Slobeend, Wintertaling, Zomertaling en Grote Gele Kwikstaart zijn waargenomen, maar de observaties hebben niet geleid tot de vaststelling van broedterritoria.

De Brandgans neemt in aantal toe. De twee grotere eilandjes in het gebied bieden een veilige broedomgeving voor de paartjes.

De Krakeend breidt zich als broedvogel steeds meer uit. De Wilde Eend daarentegen heeft het moeilijk zich te handhaven, geheel in lijn met de landelijke ontwikkeling.

Knobbelzwaan – Foto © Heidi Stienstra (via vogelkijkhut.nl)

De Aalscholver, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger, Kokmeeuw, Kleine Mantelmeeuw en Visdief foerageerden in het retentiegebied, maar hebben elders hun broedkolonies, die min of meer ver van het Woolde liggen:

Aalscholver; Zwillbrocker Venn, Blauwe Reiger; Oelerbeek Delden en Lonnekermeer, Grote Zilverreiger; De Wieden, Kokmeeuw; Wierdenseveld en Zwillbrocker Venn, Kleine Mantelmeeuw; Engbertsdijkvenen, Visdief; Engbertsdijkvenen.

Grote Zilverreiger – Foto © Heidi Stienstra (via vogelkijkhut.nl)

Overige soorten	2022	2021	2020	Bijz.
Koekoek	1	1	1	K

De Koekoek vindt in het retentiegebied voldoende waardvogels waarop hij kan parasiteren, in het bijzonder de vele paartjes Kleine Karekiet, Heggenmus en ook Witte Kwikstaart.

Overige opmerkingen:

Weidevogels:

Ooievaar, Geelgors, Graspieper, Tureluur en Wulp zijn gesignaleerd, echter zonder territoriumvaststelling. De graslanden aan de oostzijde van de Woolderbinnenbeek staan jaarlijks vaak onder water, wat broedmogelijkheden daar bemoeilijkt.

Roofvogels:

Voor de waargenomen Torenvalk is eind januari een nestkast opgehangen aan de oostzijde van het telgebied, waar nog geen gebruik van gemaakt is; een broedterritorium ontbreekt.

5. Nawoord

Wij danken de Bosbaas van de Stichting Twickel, de heer G.J. Roelofs, voor het verlenen van de vergunning om het retentiegebied te mogen betreden.

September 2022
Norbert Mentink, André van den Berg
Sovon, Twentse Vogelwerkgroep

Foto voorblad:
Grauwe Gans – © Heidi Stienstra (via vogelkijkhut.nl)